

מכון הדר

MECHON HADAR

God's Body in Our Lives: Can Anthropomorphism Help Our Relationship With the Divine?

Rabbi Elie Kaunfer – kaunfer@hadar.org

Yom Iyyun, July 19, 2017

I. God's body in the Bible

1. Benjamin Sommer, *The Bodies of God and the World of Ancient Israel*, p. 1.

The God of the Hebrew Bible has a body. This must be stated at the outset, because so many people, including many scholars, assume otherwise. The evidence for this simple thesis is overwhelming, so much so that asserting the carnal nature of the biblical God should not occasion surprise.

2. Exodus 24:9-11

⁹Then Moses and Aaron, Nadab and Abihu, and seventy elders of Israel ascended; ¹⁰and they saw the God of Israel: under His feet there was the likeness of a pavement of sapphire, like the very sky for purity. ¹¹Yet He did not raise His hand against the leaders of the Israelites; they beheld God, and they ate and drank.

2. שמות כד:ט-יא

⁹וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ¹⁰וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנֵת הַסַּפִּיר וְכַעֲצָם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר: ¹¹וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ לַיְחֹזֹז אֶת־הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

3. Isaiah 6:1-13

¹In the year that King Uzziah died, I beheld my Lord seated on a high and lofty throne; and the skirts of His robe filled the Temple. ²Seraphs stood in attendance on Him. Each of them had six wings: with two he covered his face, with two he covered his legs, and with two he would fly.

3. ישעיה ו:א-יג

¹בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזַרְיָהוּ וָאֶרְאָה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת־הַהֵיכָל: ²שְׁרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לִּי שֵׁשׁ כַּנְפִּים יֵשׁ כַּנְפִּים לְאֶחָד בְּשֵׁתֵימָם יִכְסֶּה פָנָיו וּבְשֵׁתֵימָם יִכְסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתֵימָם יַעֲוֹף:

³And one would call to the other, “Holy, holy, holy!
YHVH of Hosts! His presence fills all the earth!”

³וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה יְהוָה מְלֵא כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

⁴The doorposts would shake at the sound of the one who
called, and the House kept filling with smoke. ⁵I cried, “Woe
is me; I am lost!
For I am a man of unclean lips
And I live among a people
Of unclean lips;
Yet my own eyes have beheld
The King, YHVH of Hosts.”

⁴וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת
יִמְלֵא עָשָׁן: ⁵וַיֹּאמֶר
אֲוִי־לִי כִי־נָדַמְתִּי
כִּי אִישׁ טָמֵא־שִׁפְתַיִם אָנֹכִי
וּבְתוֹךְ עַם־טָמֵא שֹׁפְתִים
אֲנֹכִי יוֹשֵׁב
כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צִבְאוֹת
רָאוּ עֵינַי:

4. Exodus 23:17

4. שמות כג:יז

Three times a year all your males shall appear before the
Sovereign, the Lord.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶל־פְּנֵי
הָאֱלֹהִים יְהוָה:

5. Exodus 34:23

5. שמות לד:כג

Three times a year all your males shall appear before the
Sovereign Lord, the God of Israel.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פְּנֵי
הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

6. Genesis 1:26

6. בראשית א:כו

And God said, “Let us make man in our image, after our
likeness. They shall rule the fish of the sea, the birds of the
sky, the cattle, the whole earth, and all the creeping things that
creep on earth.”

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ
וַיִּרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה
וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ
עַל־הָאָרֶץ:

7. Genesis 3:8

7. בראשית ג:ח

They heard the sound of YHVH God moving about in the
garden at the breezy time of day; and the man and his wife hid
from YHVH God among the trees of the garden.

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מְתַהַלֵּךְ בַּגֶּן
לְרִיחַ הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֶּן:

8. Amos 9:1

8. עמוס ט:א

I saw my Lord standing by the altar, and He said: Strike the capitals so that the thresholds quake, and make an end of the first of them all. And I will slay the last of them with the sword; not one of them shall escape, and not one of them shall survive.

רָאִיתִי אֶת־אֲדֹנָי נֹצֵב עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיֹּאמֶר הֵךְ הַכְפֹּתֹר וַיִּרְעָשׁוּ הַסָּפִים וּבְצַעַם בְּרָאשׁ כָּלֵם וְאַחֲרֵיהֶם בַּחֶרֶב אֶהְרֹג לֹא־יָנוּס לָהֶם וְלֹא־יִמָּלֵט לָהֶם פְּלִיט:

9. Exodus 33:11

9. שמות לג:יא

YHVH would speak to Moses face to face, as one man speaks to another. And he would then return to the camp; but his attendant, Joshua son of Nun, a youth, would not stir out of the Tent.

דָּבָר יִקְוֶה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כְּאִשָּׁר יִדְבֹר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יֵמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהֶל:

II. God's body in *Hazal*

10. Genesis 22:4

10. בראשית כב:ד

On the third day Abraham looked up and saw the place from afar.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:

11. Aggadat Bereishit (Buber) 31

11. אגדת בראשית (בובר) פרק לא

On the third [day] he saw the *Shekhinah* standing on the mountain, as it is said, "On the third day, Abraham looked up and saw the place from afar."

בשלישי ראה לשכינה עומדת בהר, שנ' ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק (בראשית כב:ד)

12. Bereishit Rabbah (Theodor-Albeck) Toldot 65

12. בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה סה

Another thing: "[Isaac's eyes weakened] from seeing" (Genesis 27:1)—from the strength of the sight, for at the time Abraham our father bound Isaac, he [Isaac] lifted his eyes up high and saw the *Shekhinah*. They made for him an analogy: 'To what is the matter similar? To a king that was taking a stroll at the entrance of his palace and lifted

ד"א מראות מכח אתה הראייה, שבשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק תלה עיניו למרום והביט בשכינה, מושלים [אותו משל] למה הדבר דומה למלך שהיה מטייל בפתח פלטין שלו ותלה עיניו וראה בנו שלאזהבו מצייץ עליו בעד החלון, אמר אם אני הורגו אני מכריע את אוהבי אלא גוזר

his eyes and saw the son of his friend peering at him through the window. He said: If I kill him, I will upset my friend; rather, I will decree that his windows be sealed. So too at the time that Abraham bound Isaac on the altar, he lifted his eyes and saw the *Shekhinah*. The Holy Blessed One said: If I kill him, I will upset Abraham my friend; rather I will decree that his eyes be sealed—that is what is said, “When Isaac was old [and his eyes weakened from seeing.”

אני שיסתמו חלונותיו, כך בשעה שעקד אברהם את יצחק על גבי המזבח תלה עיניו והביט בשכינה, אמר הקדוש ברוך הוא אם אני הורגו אני מכריע את אברהם אוהבי אלא גוזר אני שיסתמו עיניו הה"ד ויהי כי זקן יצחק וגו'.

13. Sifrei Devarim #355

13. ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנה

...Let me tell you a parable. A man wanted to see the king's glory. They told him to go to the king's province. He arrived at the border, and there was a hanging over the entrance gate, set with such brilliant jewels, he fainted at the sight of them....

ובגאותו שחקים, נתקבצו כל ישראל אצל משה אמרו לו רבינו משה אמור לנו מה היא מדת כבוד למעלה אמר להם מן השמים התחתונים אתם יודעים מה היא מדת כבוד למעלה משל למה הדבר דומה לאחד שאמר מבקש אני לראות כבודו של מלך אמרו לו לך למדינה ואתה רואה אותו נכנס וראה וילון פרוס על פתח המדינה ואבנים טובות ומרגליות קבועות בו ולא יכול לזוז עיניו ממנו עד שנפל אמרו לו אם וילון פרוס על פתח המדינה ושם אבנים טובות ומרגליות לא יכולת לזוז עיניך מהם עד שנפלת אילו נכנסת במדינה על אחת כמה וכמה לכך נאמר ובגאותו שחקים.

14. Babylonian Talmud Berakhot 7a

14. תלמוד בבלי ברכות ז.

Rabbi Yishmael son of Elisha said: One time I entered to set the incense in the innermost parts [of the Temple] and I saw Akatriel Yah, YHVH of Hosts, sitting on the high and lofty throne. He said to me: Yishmael my son, bless me! I said to him: Let it be your will that your mercy subdues your rage and your mercy waves over your attributes and that you act with your children with the attribute of mercy and bring them into the confines of the law—and he nodded his head at me. Thus we learn that even the blessing of an ordinary person

אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכטריאל יה' ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי: ישמעאל בני, ברכני! - אמרתי לו: יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין, ונענע לי

you should not consider unserious.

בראשו. וקמשמע לן שלא תהא ברכת
הדיוט קלה בעיניך.

15. Jerusalem Talmud Yoma 5:2, 42c

15. תלמוד ירושלמי (ונציה) יומא ה:ב /

דף מב טור ג

Shimon the Righteous ministered as a High Priest for forty years. In his final year he said to the people: 'This year I shall die. They asked him: How do you know this? He replied: Each year when I entered the Holy of Holies there was an old man, wrapped in white garments, who entered together with me and left with me. This year, however, he entered with me but did not leave with me.

ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את
ישראל בכהונה גדולה ובשנה האחרונה
אמר להן בשנה הזאת אני מת אמרו לו
מאיכן אתה יודע אמר להן כל שנה שנה
ושנה שהייתי נכנס לבית קודש הקדשים
היה זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים
נכנס עמי ויוצא עמי ובשנה הזו נכנס עמי
ולא יצא עמי

Rabbi Abahu was asked: Is it not written: "No man shall be in the Tent of Meeting when he goes in to make atonement in the holy place, until he comes out" (Leviticus 16:17), and this refers even to angels? To which Rabbi Abahu replied: I must tell you that Shimon the Righteous was referring to the Holy Blessed One.

בעון קומי רבי אבהו והכתיב וכל אדם לא
יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקודש עד
צאתו אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם
פני אדם לא יהיו באהל מועד אמר לון מה
אמר לי דהוה בר נש אני אומר הקדוש
ברוך הוא היה

[trans. Gordon Tucker]

[Shemot 33:20]

[שמות לג:כ]

He said: You are not able to see my face for no person can see me and live.]

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֶנִי
הָאָדָם וְחַי:]

16. Sifra VaYikra, Nedavah 1, chapter 2

16. ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה א

תחילת פרק ב

Rabbi Dosa says: 'This is what he says, "For no person can see me and live"—in their lives they cannot see but they can see in their deaths. And thus he says, "Before him bow all those who descend to dust and whose soul does not live" (Psalm 22:30). Rabbi Akiva says: "For no person can see me and live (*va-hai*)"—thus the holy *hayyot* who carry the throne of glory cannot see the glory. Rabbi

רבי דוסא אומר הרי הוא אומר כי לא יראני
האדם וחי בחייהם אינן רואים אבל רואים
במיתתן וכן הוא אומר לפניו יכרעו כל יורדי
עפר ונפשו לא חיה ר"ע אומר כי לא יראני
האדם וחי אף חיות הקדש הנושאות את כסא
הכבוד אינן רואות את הכבוד אמר רבי שמעון

Shimon said: I am not one to respond to the words of my teacher but rather one who adds to his words. “For no person can see me and live”—even the angels that live forever cannot see the glory.

Adam = Ezekiel 1:10; and *hay* = *hayyot*.

See Heavenly Torah p. 305.

איני כמשיב על דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו כי לא יראני האדם וחי אף מלאכים שחיים חיי העולם אינן רואין את הכבוד:

17. Mekhilta de-Rabbi Yishmael Yitro 2

...We wish to see our King; how can you compare hearing to seeing? God said to Moses: Grant them their wish, as it is written: For on the third day YHVH will come down in the sight of all the people on Mt Sinai (Exodus 19:11).

17. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ב

רבי אומר, וכי מה אמר המקום למשה לאמר לישראל, או מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום, אלא אמרו, רצוננו לשמוע מפי מלכנו, לא דומה שומע מפי פרגוד לשומע מפי המלך. אמר המקום תן להם מה שבקשו, בעבור ישמע העם בדברי עמך. – ד"א, אמרו רצוננו לראות את מלכנו לא דומה שומע לרואה, [א"ל המקום תן להם מה שבקשו] כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.

18. Song of Songs Rabbah (Vilna) 3

At Sinai they saw him face-to-face, as it is said, “YHVH said, ‘He came from Sinai’” (Deuteronomy 33:2).

18. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ג

בסיני ראו אותו פנים בפנים שנאמר (דברים לג: c) ויאמר ה' מסיני בא וגו'

III. Medieval objection to God's body

19. Babylonian Talmud Kiddushin 49a

As it is taught [in a *baraita*]: Rabbi Yehudah says: One who translates a verse literally—he is a liar; one who adds to it—he is a blasphemer.

19. תלמוד בבלי קידושין מט.

והתניא, ר' יהודה אומר: המתרגם פסוק כצורתו - הרי זה בדאי, והמוסיף עליו - הרי זה מחרף ומגדף!

20. Tosafot Kiddushin 39a

And Rabbenu Hananel explained, “One who translates a verse literally”—such as “They saw the God of Israel”

20. תוספות קידושין מט.

ורבינו חננאל פירש המתרגם פסוק כצורתו כגון ויראו את אלהי ישראל (שמות כד)

translated “They saw the God of Israel” (in Aramaic), this is a liar, for the actual *Shekhinah* they did not see, as it is written, “For a person cannot see me and live!” And “One who adds to it,” saying “And saw the angel of God,” this is a blasphemer since he hangs the praise of God on an angel! Rather, this is how we translate: “They saw the glory of the God of Israel.”

דמתרגם וחזו ית אלהא דישראל הרי זה בדאי דשכינה ממש לא ראו דכתיב (שם לג) כי לא יראני האדם וחי והמוסיף עליו דאמר וחזו ית מלאכא דאלהא הרי זה מחרף שתולה שבח המקום במלאך אלא הכי מתרגמי' וחזו ית יקרא דאלהא דישראל.

21. Rambam Hilkhoh Teshuvah 3:7

There are five kinds of heretics: One who says there is no God and no ruler of the world; one who says that there is a ruler of the world but they are two or more; **one who says that there is one master but he has a body and image;** one who maintains that he was not the sole first being and creator of all; one who worships a star, planet, or other entity so that it will serve as an intermediary between him and the Master of the World—each one of these five is a heretic..

21. רמב"ם הלכות תשובה ג:ז

חמשה הן הנקראים ה מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, **והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה,** וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין.

22. Responsa of Rambam #117

Question: Teach us Your Honor also! What is appropriate (to answer) one who asks a question about *Shi'ur Komah*? Is it like the words of the one who said that it was a Karaite work and he transmitted this in the name of Your Honor (=Rambam), or is it a deep secret of the Sages that has within it deep subjects, both natural and supernatural, like Rabbenu Hai ז"ל said in one of the notebooks on questions on *Hagigah*. [Let the one who answer's] reward be doubled from heaven!

The answer: I never thought that this is one of the books of the Sages ז"ל and God forbid that it should be one of these!

22. שו"ת הרמב"ם סימן קיז

שאלה ויורנו הדרתו גם כן, מה ראוי (לענות), למי ששואל שאלה בדבר שיעור קומה, האם הוא כדברי מי שאמר, שהוא חבור אחד הקראים, ומסר זאת בשם הדרתכם, או הוא סוד מסודות החכמים ז"ל, שבו עניינים עצומים, טבעיים או אלוהיים, כמו שאמר רבינו האי ז"ל באחד הקונטרסים בשאלות חגיגה, ושכרו כפול מ"ה.

התשובה לא חשבתי מעולם, שהוא מחיבורי החכמים ז"ל, וחלילה להם, שזה יהיה מהם.

It is nothing more than a book of one of the Greek interpreters and nothing else! And the end of it is that this book should be erased and to excise the memory of its subject is a great *mitzvah*. The name of other gods you should not mention, and it is written about it that this is one who has a measure (=body), this is other gods without doubt! So wrote Moshe.

ואין הוא אלא חבור אחד הדרשנין היונים ותו לא. וסוף דבר, למחוק זה הספר ולכרות זכר ענינו (הוא) מצוה רבה. ושם אלהים אחרים לא תזכירו וכו' והרי מי שיש לו קומה, הוא אלהים אחרים בלא ספק. וכתב משה.

23. Rambam's Commentary on the Mishnah, Sanhedrin 10:1

The seventh principle: The prophecy of Moses, our teacher, peace be upon him, and that is that we believe that he was the father of all the prophets that were before him and that arose after him...And about this matter, it is stated about him that he would speak with God, may He be blessed, without an angelic intermediary. My desire was to elucidate this amazing matter and to open the lock from the verses of the Torah and to explain the meaning of "Mouth to mouth" (Numbers 12:8) and the entire verse besides [this phrase] about this matter. However, I saw that these matters would require very many proofs and that we would have needed many propositions and introductions and parables, and that we first elucidate the existence of angels and the difference in their level from the Creator, God—may He be blessed—and that we elucidate the [nature of the] soul and all of its powers. **And the circle would need to be widened to the point that we would speak about the forms that the prophets spoke about concerning the Creator and His angels. And we would speak about Shi'ur Komah and its**

23. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א

והיסוד השביעי נבואת משה רבינו. והוא, שנאמין שהוא אביהן של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו...ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים. ורציתי לבאר כאן זה הענין הנפלא, ואפרש סתומות פסוקי התורה, ואבאר ענין אמרו פה אל פה וכל הפסוק הזה וזולתו מענינו, לולי שראיתי שהענינים האלו דקים מאד וצריכים להרחבה מרובה והקדמות ומשלים, ושצריך לבאר תחלה מציאות המלאכים ושנויי מעלותיהם לפני הבורא, וכן ביאור הנפש וכל כחותיה, ויתרחב ההקף עד שנגיע לדבר על הצורות שהזכירו הנביאים לבורא ולמלאכיו [ויתגלגל בתוך הדברים שיעור קומה וענינו], ולא יספיק לענין זה לבדו ואפילו אקצר תכלית הקצור מאה דפים, ולכן אניחנו למקומו או בספר ביאורי הדרשות שהבטחתי בו, או בספר הנבואה שהתחלתי לחברו, או בספר שאחבר בפירוש אלו היסודות... ומשה אינו כן אלא יבואהו הדבור ולא תארע לו חלחלה כלל והוא אמרו יתעלה ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל

concepts. And a hundred pages would not suffice just for this matter—and even if it was greatly shortened. And therefore I will leave it for its place, whether in the book of homilies that I have projected to write or in the books of prophecy that I am involved with or in the book that I will write to elucidate these principles.But Moshe, peace be upon him—was not like this; since the [divine] word would come upon him and fear and trembling would not come upon him in any way; as it is stated (Exodus 33:11), “And the Lord would speak to Moshe, face to face, as a man would speak to his fellow”; which is to say, just like the speech of his friend does not cause trembling to a person, so [too] was Moshe, peace be upon him, that he would not tremble from the [divine] word, and even though he was face to face. And this is because of the strength of his intellect’s cleaving [to God], as we have mentioned.

רעהו, כלומר כשם שלא יארע לאדם שום חרדה מדברי חברו כך הוא עליו השלום לא היה נחרד מן הדבור ואף על פי שהוא פנים בפנים, וזה מחמת חוזק התחברו בשכל כמו שאמרנו. וההבדל הרביעי שכל הנביאים לא יבואם החזון ברצונם אלא ברצון ה', ויש שישאר הנביא כמה שנים ולא יבואהו חזון, ויש שמבקשין מן הנביא להודיעם דבר בנבואה וישאר עד שתבוא לו הנבואה אחר ימים או אחר חדשים או לא תבוא לו כלל. וכבר ראינו מהם מי שהתכוונן על ידי שמחת הלב וחזק המחשבה כמו שעשה אלישע באמרו ועתה קחו לי מנגן אז בא לו החזון. ואין זה הכרחי שיתנבא כל זמן שיתכוונן, אבל משה רבינו כל זמן שירצה אמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ואמר דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת, ואמרו אהרן בבל יבוא ואין משה בבל יבוא.

24. Sefer Shi'ur Komah

24. ספר שיעור קומה

Rabbi Akiva said: “I testify that Metatron the Great Lord said to me: I bear this testimony on behalf of the Lord hvhy, Elohim of Israel, the Living and Enduring El, our Lord and Master: That His height, from His Seat of Glory and up (is) 118 ten thousands parasangs. From His Seat of Glory down (is) 118 ten thousands parasangs. His total height 236 ten thousand thousands parasangs. From His Right Arm to His Left Arm (is) 77 ten thousand (parasangs). From His Right Eye to (His) Left Eye (is) 30 ten thousands (parasangs). The Skull on His Head (is) three and one third ten thousand (parasangs). The Crowns on His Head (amount to) 60 ten

אמר ר' עקיבא: מעיד אני בעידותי דאמר לי ממרו"ן שרא רבה דאסהדותא מרבה ורבנא דמנא מנטלנא ומשיזיב לבא ומפרק לנא מכל דבר רע מבית מותב יקריה ולעילא מאה ושמונה עשר אלפים רבבות פרסאות מבית מותב יקריה ולמטה מאה ושמונה עשר אלפים רבבות פרסאות רומיה מאתים ושלישים אלפים רבבות פרסאות מזרוע של ימין ועד זרוע של שמאל שבעים ושבעה אלפים רבבות פרסאות ומגלגל עין של ימין עד גלגל עין של שמאל שלשים אלפים רבבות פרסאות גלגלתייה ובראשו שלשים

thousands (parasangs) equaling the 60 ten thousands of the tribes of Israel.

רבבות כלפי ששים רבבו' אלפי ישראל

25.

<http://www.kipa.co.il> .25

What is the book “Shi’ur Komah”?

מהו ספר "שיעור קומה" .

Is this a holy or heretical book?

האם זה ספר קדוש או כיפרה?

How can there be in it descriptions of, apparently, the attributes of God, His image and so on?

כיצד יש בו תאורים של לכאורה מידות האל, דמותו וכו'.....

I read that Rambam came out against this book, but I saw a responsum of an important and recognised Rav that wrote, “When he wrote Shi’ur Komah, he intended to know divinity and not to recount the topic of this name.”

קראתי שהרמב"ם יצא נגד ספר זה, אך ראיתי תשובה של רב חשוב ומוכר שכתב "כשכתב "שיעור קומה" התכוון לידיעת האלוהות ולא לספר הנושא את השם הזה."

If so, what is the law about this book and how could he deign to write these words?

אם כן מהו ספר זה וכיצד ניתן לכתוב דברים שכאלו?

Answer:

תוכן התשובה:

With the help of heaven...

בסד

This book is one of the books of Kabbalah... but the name is not recorded of who wrote it... Learn the Rambam's book *Guide of the Perplexed*... and you will see how all the likenesses of God (that He has limbs, that he is angry or happy)—this is only analogy and is not according to its plain sense—God forbid that one should understand that God has a beard, hair, eyes... God has no body nor any likeness of a body. ...Best wishes,

שלום רב
זהו ספר מספרי הקבלה.. ושמו לא מעיד על הכתוב בו ... למד כראוי את ספר "מורה הנבוכים" של הרמב"ם.. ותראה איך שכל דימוי ה' (שיש לו איברים, ושהוא כועס וצוחק..) - זה רק משל וזה אינו כפשוטו.. חלילה וחס להבין שיש לה' זקן, ושיער, ועינים... ה' הוא לא גוף ולא דמות הגוף..
בברכה...

The answer received from Rav Shlomo ben Eliyahu

התשובה התקבלה מהרב שלמה בן אליהו

4 Nissan 5771

ד ניסן התשעא

8th April 2011

08 באפריל, 2011

IV. Can anthropomorphism help us?

26. *The Body of Faith*, by Michael Wyschogrod

P. 84

We cannot overlook a basic contradiction. The God of the Bible is a person. He is one of the characters who appears in the stories told in the Bible. He has a personality that undergoes development in the course of the story. He creates man with certain expectations, which are apparently disappointed, and he is then sorry that he has created him. He is subject to the emotions of anger and jealousy, among others. He is also filled with burning love, particularly toward Abraham and his descendants. He desires certain things and detests others. He is faithful in the sense of keeping his promises, even when for long periods of time it seems that he has forgotten them and has no intention of keeping them. Those who trust in him are not disappointed, especially if they are patient.

P. 104

But if we are to talk about the real God of Israel who has revealed himself in the Bible, then we must take seriously what we find in that book, and we find in it a passionate and concerned God who is a real rather than imaginary person and who stands in personal relation with many human beings.

27. Devarim Rabbah (Lieberman)

"I made you grow like the grass of the field. (Ezekiel 16:7)"
How so? When Pharaoh decreed that all newborn boys would be cast into the sea, what did the women do? When a Jewish woman felt contractions beginning, she would go out to give birth in a field. Once she had given birth she would look upward and say, "You said 'Be fruitful and multiply' and I've done my part. Now You do Yours."

What would the Egyptians do? When the Egyptians saw the Jewish women going out to the fields to give birth there, they would watch them from a distance. Once the

27. דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים

"רבה כצמח השדה נתתיך (ותרבי)"
(יחזקאל טז:ז), כיצד, אלא בשעה שגזר פרעה ואמ' "כל הבן הילוד" וגו' (שמות א:כב), ומה היו עושות, בשעה שהיתה בת ישראל מרגשת בעצמה קרובה לילד היתה יוצאה לילד לשדה, וכיון שהיתה יולדת היתה תולה עיניה כלפי מעלה ואומרת אני עשיתי את שלי שאמרת פרו ורבו אף אתה עשה שלך.

ומה היו המצרים עושים, כשהיו המצריים רואים את בנות ישראל יוצאות לשדה לילד שם, היו יושבין כנגדן מרחוק, וכיון שהיו

Jewish women had given birth and returned to the city, the Egyptians would pick up rocks and go to kill the babies. But the infants would be swallowed up in the field and would reappear far away, only to be swallowed up again and appear again elsewhere—again and again until the Egyptians got tired and went away.

And how did the children live in the fields? Rabbi Levi said that the Holy Blessed One would assign two angels to each one—one to wash her and one to clothe her—and He nursed and anointed them, as it says, “He nursed you with honey from the rock” (Deuteronomy 32:13) and “I washed you with water and clothed you in garments” (Ezekiel 16:10). Rabbi Hiyya the Great said: It wasn’t the angels who did that, rather the Holy Blessed One Himself as it says “I washed you.” Had it said “I caused you to be washed” (*hifil*, with the addition of a *yod*), I would have that perhaps it was by an angel. But since it says “I washed you”, and not an angel. May the Name of the Holy Blessed One be blessed, since He Himself cared for them.

The babies grew in the field like grass, and after they grew they returned to their homes in flocks—this is what Yehezkel said, “You grew like the grass of the field.” How did they know which home was their family’s? The Holy Blessed One accompanied them, pointed each and every one to his parents’ home, and said, “Call your father this and your mother that.”

The children would say to their mothers, “Don’t you remember when you gave birth to me, on this day in that

בנות ישראל יולדות ונכנסות להן בעיר היו המצרים נוטלין אבנים והולכין להורגן, והיו התינוקות נבלעים בשדה וחוזרין ונראין מרחוק ושוב נבלעין וחוזרין ונראין להם, עד שהיו המצריים מתייגעין והולכין להם.

והיאך היו התינוקות חיינ בשדה, אר"ל שני מלאכים היה הקדוש ברוך הוא מוסר לאחד מהם, אחד להרחיצו וא' להלבישו, ונזקק להניקו ולהסך אותו, שנא' "ויניקהו דבש מסלע" (דברים לביג), וכה"א "וארחצך במים ואלבישך רקמה" (יחזקאל טז:י). א"ר חייא הגדול לא המלאכים היו עושין כן, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו, שנא' וארחצך, אילו נאמר וארחיצך, הייתי אומר שמא ע"י מלאך, אלא כתי' וארחצך ולא ע"י מלאך, ישתבח שמו של הב"ה, הוא בכבודו היה עושה להם כך.

והיו התינוקות גדלים בשדה כצמחים הללו, והיו מתגדלין ונכנסין בעדרים לבתיהם, הוא שיחזקאל אומ' רבבה כצמח השדה נתתיך. והיאך היו מכירין לילך אצל אבותיהם, אלא הקדוש ברוך הוא היה נכנס עמהם והיה מראה לכל א' וא' בית אביו, ואומ' לו קרא לאביך פלוני ולאמך פלונית,

ואומ' לה אין אתה זכורה כשילדת אותי בשדה פלוני, ביום [פלו'], מקודם חמשה חדשים,

field, five months (years?!—JR) ago?”

And she would ask him, “Who raised you?”

והיא שואלתו ואומרת לו מי היה מגדלך,

And he would say, “A special, handsome young man, unlike anyone else. He brought me here and he’s right outside.”

She would say to him, “Come and show him to me.”

והוא אומ' לה בחור אחד קוויץ נאה שאין
כיוצא בו, והרי הוא בחוץ והוא הביאני לכאן,

והיתה אומרת לו בא והראהו לי,

And they would go outside and search all the alleyways and everywhere, but they couldn’t find him. When they came to the sea they saw him, and the pointed him out to their mothers with their fingers and said to them, “This is my God and I will honor Him” (Exodus 15:2)—this is the one who raised me.

והיו יוצאין לחוץ ומחזירין בכל המבואות
ובכל מקום ולא היו מוצאין אותו, לפי' כשבאו
לים וראו אותו היו מראים לאמותם באצבע,
ואומרי' להן "זה אלי ואנוהו" (שמות טו:ב),
זהו שגדלני, זה אלי ואנוהו, הוי רבבה כצמח
השדה נתתיך.

28. Yalkut Shimoni Psalms #671

28. ילקוט שמעוני תהילים רמז תרעא

“I will see Your face in righteousness” (Psalm 17:15).

Rabbi Dostai bar Yannai said: Come see how God is not like flesh and blood. Flesh and blood: if you bring a gift to the king, it is in doubt whether he will receive it or not.

And even if he receives it, it is in doubt whether you will see the face of the king or not.

And even if you see the face of the king, it is in doubt whether or not he will do your will.

But God is not so:

A person gives a coin to the poor, he merits to see the face of the *Shekhinah*, as it says: “I will see Your face in righteousness; I shall be satisfied, when I wake, with Your likeness” (Psalm 17:15).

"אני בצדק אחזה פניך" (תהלים יז:טו) ר'
דוסתאי בר ינאי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה
מדת בשר ודם,

בשר ודם מביא דורון למלך ספק מקבלו ספק
אין מקבלו,

ואם תאמר מקבלו, ספק רואה פני המלך, ספק
אינו רואה,

ואם תאמר רואה פני המלך, ספק עושין לו
רצונו,

ספק אין עושין לו רצונו -

אבל הקב"ה אינו כן,

אדם נותן פרוטה לעני, זוכה ומקבל פני
שכינה, שנאמר "אני בצדק אחזה פניך,
אשבעה בהקיץ תמונתך" (תהלים יז:טו).

29. Isaiah 42:13-14

¹³YHVH will march out like a champion,
like a warrior he will stir up his zeal;
with a shout he will raise the battle cry
and will triumph over his enemies.
¹⁴“For a long time I have kept silent,
I have been quiet and held myself back.
But now, like a woman in childbirth,
I cry out, I gasp and pant.”

29. ישעיה מב:יג-יד

¹³יִקְוֹךְ כַּגִּבּוֹר יֵצֵא
כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרִי קִנְאָה
יִרְעֵ אֶף-יִצְרָיִם
עַל-אֲיָבָיו יִתְגַּבֵּר:
¹⁴הִתְחַשִּׁיתִי מֵעוֹלָם
אֶתְרִישׁ אֶתְאַפֵּק
כִּי־לֵדָה אֶפְעֶה
אֲנִשׁ וְאֶשְׂאֵף יָחַד:

[Isaiah 66:13]

As a mother comforts her son
So I will comfort you;
You shall find comfort in Jerusalem.]

[ישעיה סו:יג]

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תִנְחַמֶּנּוּ
כֵּן אֲנִכִּי אֶנְחַמְכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

30. Sekhel Tov (Buber) Va-Yehi 50

After they eat, they bless the mourners' blessing as follows:
Blessed... is the One who comforts mourners that we have
eaten from His; and they answer: Blessed... is the One that
comforts mourners that we have eaten from His; he finishes
the first and second blessings of grace after meals; he says:
Comfort, YHVH our God, the mourners of Zion and the
mourners of Jerusalem, and the mourners that are mourning
this mourning, comfort them from their mourning and make
them happy from their grief. As it is written, “As a mother
comforts her son, so I will comfort you, you shall find
comfort in Jerusalem” (Isaiah 66:13). Blessed are You,
YHVH, who comforts Zion and builds Jerusalem.

30. שכל טוב (בובר) פרשת ויחי 50

ובתר דאכלין מברכין ברכת אבלים הכי,
ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו, והן
עונין ברוך מנחם אבלים שאכלנו משלו
וגומר ברכת הזן וברכת הארץ, ואומר נחם
ה' אלהינו את אבילי ציון ואת אבילי
ירושלים, והאבלים המתאבלים באבל הזה
נחמם מאבלם ושמחם מיגונם. ככתוב
"כאיש אשר אמו תנחמנו, כן אנכי אנחמכם
(וירושלים) [ובירושלים] תנוחמו" (ישעיה
סו:יג), בא"י מנחם ציון ובונה ירושלים